

10. Супрун В.М. «Мова перемоги» в інформаційному дискурсі війни. *Обрії друкарства*. 2022. № 1 (11). С. 131–142.

11. Шебештян Я. М., Шаповалова Г. В. Несиметричність термінів «мова ворожнечі» і «hate speech» як проблема української медіатеорії. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2019. Вип. 1 (41). С. 181–184.

Оксана Федунівич-Швед,

кандидат філологічних наук, доцент
Комунальний заклад «Інститут післядипломної
педагогічної освіти Чернівецької області»

**АКТУАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ ВАСИЛЯ СІМОВИЧА
В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИКЛАДАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Василь Сімович – видатний мовознавець й літературознавець, відомий культурний і громадський діяч, педагог, ідеї якого залишаються актуальними й у ХХІ столітті.

Проблема дослідження полягає в суперечності між багатим, але недостатньо вивченим педагогічним спадком Василя Сімовича та гострою потребою сучасних закладів освіти в дієвих методиках викладання української мови та літератури. Сьогодні бракує цілісного підходу, який би адаптував педагогічні та методичні ідеї В. Сімовича до вимог Нової української школи.

Ю. Шевельов, який вважав себе учнем В. Сімовича, так писав про нього: „Він народився не лише вченим, а також учителем, у широкому сенсі цього слова. Він знаходив утіху в плеканні людських душ, у контактах з найрізноманітнішими людьми, які приходили до нього вчитися і чий розум і світогляд він міг формувати чи змінювати” [7, с. 13]. Учений згадував В. Сімовича як педагога, який спонукав до самостійного мислення, а не лише передавав сухі факти.

Як відомо, довгий час ім'я Василя Сімовича замовчувалося, його наукові й методичні дослідження не популяризувалися. При цьому варто навести думку Л. Ткач, висловлену у передмові до першого тому, що вмістив мовознавчі студії

В. Сімовича: „У 1983 році з’явився 10-ий том „Української Радянської Енциклопедії”, що містив скупі відомості про В. Сімовича – українського мовознавця, що закінчив Чернівецький університет, працював на редакторській і викладацькій роботі в Берліні, Празі, Львові, а в 1939–1940 рр. був професором Львівського університету. В енциклопедичній статті, підготовленій проф. Лукією Гумецькою, названо кілька мовознавчих праць, у їх числі й „Граматику української мови”, а також вказано на те, що В. Сімович – автор розвідок про творчість Т. Шевченка, І. Франка, О. Кобилянської та інших письменників” [7, с. 13].

Окрему словникову статтю про В. Сімовича, автором якої є Й.О. Дзєндзелівський, вміщено в енциклопедії „Українська мова” (2000 р.). Тут В. Сімович представлений як український мовознавець, культурний діяч, дійсний член НТШ з 1923 р. У хронологічному порядку представлено основні види діяльності вченого, а також наведено основні праці В. Сімовича, серед яких „Практична грамика української мови” (1917), „Грамика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці” (1921), „Найголовніші правила академічного правопису” (1923), „На теми мови” (1924) [1, с. 552].

Варто зазначити, що на сьогодні маємо декілька розвідок про філологічні праці В. Сімовича, про його життя і творчість зокрема, авторами яких є Юрій Шевельов [10, 11, 13], Пантелеймон Ковалів [2], Святослав Гординський, Володимир Дорошенко. У 1993 р. вийшла ґрунтовна моноґрафія науковців Львівського університету Зєновія Терлака та Марії Білоус „Василь Сімович: Життєписно-бібліоґрафічний нарис”, де автори представили не тільки біоґрафічні відомості, а й справедливо поцінували мовознавчу та літературознавчу спадщину В. Сімовича. Що ж до праць, у яких описано педагоґічні ідеї Василя Сімовича, то загалом їх – небагато. Так, у статті „Педагоґічні ідеї спадщини В. Сімовича” Д. Пенішкевич виокремлює кілька основних напрямів педагоґічної спадщини вченого: 1) утвердження української мови як фактора національного самовизначення та інтелектуального розвитку особистості; 2) розробка теоретичних засад викладання української грамики та їх практична реалізація в умовах школи; 3) дослідження історії розвитку

українського шкільництва на Буковині [5]. Та навіть і такі попередні спостереження спонукають до глибшого дослідження педагогічної спадщини В. Сімовича.

З цього випливає мета розвідки, яка полягає в тому, щоб системно проаналізувати педагогічні ідеї Василя Сімовича та обґрунтувати їхню актуальність для сучасних закладів освіти.

При цьому варто згадати праці самого В. Сімовича, у яких висвітлено його педагогічні ідеї: „Декілька слів про науку граматики української мови в наших середніх школах та про підручник професора Стоцького і Гартнера „Руська грамика”” (1911), „Коротенька українська правопись” (1917), „Грамика української мови” (1919), „Рідна мова й інтелектуальний розвій дитини” (1934), „Федьковичева мова” (1934), „Кулішева мова й „Кулішівка”” (1937).

Слід зауважити, що в окремих студіях В. Сімовича виразно окреслено методичні підходи щодо вивчення української мови в школі, які базуються на розробці теоретичних засад викладання української граматики та мови загалом, і є важливими для реалізації в сучасних закладах освіти.

Так, у праці „Декілька слів про науку граматики української мови в наших середніх школах та про підручник професора Стоцького і Гартнера „Руська грамика”” В. Сімович зазначає: „Граматики української мови по гімназіях здебільша у нас не вчать, а як учать, то кожний учитель учить після своєї граматики, яку собі сам склав, часто із записок на університеті” [7, с. 32]. У цій же розвідці вчений вказує на роль учителя під час вивчення нового матеріалу: „Всі ми знаємо, що кожду річ може учитель зробити для учеників навіть дуже легкою, але та річ мусить бути для нього самого легка, він мусить її докладно опановувати; ну, а що ж казати, як того всього нема...” [7, с. 34], а також на значущість прикладів: „На кождому кроці сила прикладів. Декотрі явища може ученик пояснити собі сам (напр., *м'ягченє*), а декотрі при помочі вчителя. І кілька вчиться при тім думати! А крім того, кілька тут повторюється із інших частей граматики: зі словотворення, з відмінювання, із правописи!” [7, с. 38].

Окрему увагу В. Сімович зосереджує на важливості вивчення української

мови через практичне застосування. У цьому розділі „Як же його навчитися по-українськи”, що вміщений в „Граматиці української мови”, він наголошує: „Не граматики вчить мови, а живе слово. Тим-то, хто хоче добре знати українську мову, той повинен *багато балакати по-українському* та читати українські книжки” [7, с. 65].

У розвідці „Рідна мова й інтелектуальний розвій дитини” В. Сімович, розглядаючи мову як інструмент, зазначає: „Про вагу рідної мови для розвою дитини не доводиться говорити. Справу цю давно вирішила педагогіка... Щоб могли віддати мовою думку, треба той струмент удосконалювати, треба його обтісувати, вигладжувати, треба зробити його елястичним, а то ж і думка людська елястична, гнучка. Як усякий струмент, як кожне зняряддя – людська мова має свою окрему конкретну конструкцію, будову” [7, с. 291].

На окрему увагу заслуговують наукові праці В. Сімовича, присвячені аналізу мови творів письменників, у яких простежуємо ідеї національно-патріотичного виховання. Одним із найважливіших чинників у національному вихованні особистості В. Сімович уважав мову, літературу, фольклор, народні традиції, звичаї [7, с. 65]. Аналізуючи мову творів Ю. Федьковича, В. Сімович окрему увагу зосереджує на силу його неологізмів, які не ввійшли ні до Грінченкового словника, ні до сучасної літературної мови [7, с. 327]. В. Сімович захоплюється й мовою Кулішевих творів, указуючи на те, що П. Куліш „мав незвичайний мовний „нюх”, мав велике мовне почуття” [7, с. 336], і це давало йому можливість вдало добирати, а то й самому створювати ті чи інші слова й використовувати їх у творах різних жанрів – чи то художніх (побутописних та історичних), чи то перекладних, чи наукових: „ми тепер уживаємо в нашій письменницькій мові силу-силенну придуманих Кулішем слів та висловів, і ніхто з нас уже й не знає, що це він їх створив, що це він увів їх у письменство” [7, с. 336].

Окрім того, вивчення педагогічних ідей В. Сімовича актуалізувалося в працях таких сучасних дослідників його спадщини, як-от: Тетяни Когут, Ольги Шелюх, Любові Пени.

У дисертаційному дослідженні на тему „Педагогічна та просвітницька

діяльність Василя Сімовича (1880–1944)” Т. Когут зазначає: „В. Сімович увійшов в історію української педагогіки як автор відомих підручників з української мови, фундатор численних, дуже необхідних національним школам сьогодні, посібників і розвідок, що їх створив і видав неперевершений і самобутній дослідник духовних скарбів рідної мови, літератури, культури [3, с. 50]. Виокремивши методичні ідеї, які були закладені в „Граматиці української мови” В. Сімовича, дослідниця зауважує, що вони „не втратили значення і сьогодні. Вони можуть зіграти позитивну роль у розв’язанні таких проблем, як посилення практичної спрямованості шкільного курсу української мови, створення інтегрованого курсу української мови для негуманітарних спеціальностей середніх та вищих навчальних закладів, визначення шляхів реалізації концепції української національної школи [3, с. 50].

О. Шелюх наголошує ще й на такій актуальній для сьогодення позиції В. Сімовича, як підготовка педагогічних кадрів. Адже він відстоював думку про реформування системи підготовки вчителів, аргументуючи важливістю комплексного підходу – єдності теоретичної та практичної підготовки [12].

Отже, педагогічні ідеї Василя Сімовича не втратили своєї актуальності дотепер. Вони перегукуються із сучасними методиками викладання української мови й допомагають нам поєднувати традицію та інновацію. Саме так ми формуємо мовну, читацьку й культурну компетентності учнів, готуємо їх до життя в сучасному світі, не втрачаючи зв’язку з власним корінням. Педагогічна спадщина В. Сімовича нагадує нам, що українська мова та література – це не лише навчальні предмети, а й основа формування національної свідомості та духовної культури здобувачів освіти.

Список використаної літератури

1. Дзендзелівський Й.О. Сімович Василь Іванович. *Українська мова: Енциклопедія* / редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Українська енциклопедія, 2004. С. 552.

2. Ковалів П. Василь Сімович. Вінніпег, 1953. 43 с.
3. Когут Т.М. Педагогічна та просвітницька діяльність Василя Сімовича (1880–1944): дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01 / ВДНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди”. Переяслав-Хмельницький, 2007. 229 с.
4. Пена Л.І. Василь Сімович про мову творів українських письменників. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 30 (69). № 1. Ч. 1. 2019. С. 27–31.
5. Пенішкевич Д. Педагогічні ідеї спадщини В. Сімовича. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича*. Чернівці: Рута, 2008. Вип. 312–313: Слов’янська філологія. С. 40–44.
6. Сімович В. Вибрані статті / упорядк. та прим. Н. Ткачової. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. 112 с.
7. Сімович В. Праці у двох томах. Т. 1: Мовознавство / упорядк. і передм. Л. Ткач. Чернівці: Книги – ХХІ. 2005. 520 с.
8. Сімович В. Праці у двох томах. Т. 2: Літературознавство. Культура / упорядк. Л. Ткач, О. Івасюк за участю Р. Пилипчука, Я. Погребенник; передм. Ф. Погребенника. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. 904 с.
9. Ткач Л. Мовознавчий світогляд Василя Сімовича в контексті сучасних потреб українського мовознавства. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича*. Чернівці: Рута, 2008. Вип. 312–313: Слов’янська філологія. С. 29–35.
10. Шевельов Ю. Життя і праця Василя Сімовича. *Слово*. 1992. Ч. 1 (46). С. 6–7.
11. Шевельов Ю. Життя і праця Василя Сімовича. *Слово*. 1992. Ч. 2 (47). С. 6–7.
12. Шелюх О. Постать Василя Сімовича в духовно інтелектуальному просторі України початку ХХ століття. Українська еліта у другій половині ХІХ – на початку ХХІ століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми: монографія / від. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича. Львів, 2023. Кн. 1. С. 115–120.

13. Shevelov Y. Vasyl' Simovyč and his work. *Василь Сімович. Українське мовознавство. Розвідки і статті* / упорядк. і вст. ст. Ю. Шевельова. Ottawa: The University of Ottawa Press, 1981. С. 7–56.

Марія Федурко,
доктор філологічних наук, професор
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ОНІМИ В РОМАНІ ПЕТРА КАРМАНСЬКОГО «КІЛЬЦЯ РОЖІ»: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

«Я син часу, дитя всіх ваших смутків, болів, / Всіх ваших скорбних дій і всіх нових недуг, / В моїй душі лежить гніздо всіх ваших молів: / Безсильних поривань, і сліз, і вічних туг», – так доволі скромно сказала про себе й свою працю для України людина, що в житті своєму була насправді не буденною. Петро Карманський – уродженець містечка Чесанів Любешівського повіту (тоді Австро-Угорщина, тепер – Польща); випускник Перемиської гімназії й Львівського університету; студент богословської семінарії у Ватикані; член літературного угруповання «Молода Муза»; автор поетичних збірок «Ой люлі, смутку!» (1906), «Блудні огні» (1907), «Пливем по морі тьми» (1909), «Al fresco» (1917), «За честь і волю» (1923), «Бразилійські співомовки» (1925), «До сонця» (1941), поеми «Плач бразилійської пущі» (1926) і низки віршів, що не увійшли до збірок; перекладач творів А. Данте, Д. Папіні, У. Фосколо, Д. Мадзіні, Й-В. Гете, Ф. Шиллера, Де Амічіса; учитель гімназій у Золочеві, Тернополі, Львові, Дрогобичі; засновник української читальні у Вінніпезі й «Українського Союзу у Бразилії»; працівник редакцій часописів і газет; директор меморіального музею Івана Франка у Львові; громадський і державний діяч.

В українську літературу Петро Карманський увійшов у числі тих, хто сповідував волю і свободу «в змісті і формі», «щирість, і тепло сердечне, і розуміння всіх ніжностей в почуваннях людських і в найсубтельніших тонах природи» [3]. Тобто той, хто був прихильником символізму – літературного